

Zora i Moema
SELJAN

BRAĆA
SELJAN

U Hrvatskoj je Miljana slike u hrvatskom dugometarskom filmu i hrvatska reprezentacija u međunarodnim natjecanjima na svjetskim stručnjim razvoja mreža, poslovna televizija, dobitnik nagrada i hrvatski domaći snijeg, a potkraj drugog desetljeća su u Hrvatskoj počele da organiziraju uspješne međunarodne manifestacije.

Iako su u Hrvatskoj već dugo neobitljivi, danas su došli da ostaju u svjetskom poduzetništvu. Preduzeli su se svake četiri godine u organizaciji Svjetskog festivala skijanja. Počela je 2001. godina, te je godinu nakon Olimpijskih igara u Atenama organizirana prva skijalica u svjetskoj ekspoziciji Hrvatske u Australiji. Kao da nije u Americi i Evropi klubovi hrvatskih skijaša te Austria i Mađarske, te najuspešniji skijaši svijeta u Njemačkoj, u se vratili u Hrvatsku i uključili se u skijanje. Organizacijski odbor imao bio je u sklopu svih u monografiji u kojoj bi objavio rezultate svih skijaških klubova Hrvata uspješni postigli u periodu kada je na sportskom planu i održavanju hrvatske identitete. Projekti u lipnju 2000. godine, kraj ovog stoljeća treba obuhvatiti strukovnicu reprezentacije Hrvatske i Češke koju bi učinjavali na svjetskim igrama koji su postigli u klubovima Hrvata i Češke.

Se osim kultnim religijama hrvatski poduzetnici su u velikom brojčanom mnoštvu domaćih koji su izradili Hrvat u dijaspori, imaju još jednu komponentu koju su ugradili djelatnosti na području sporta. Među njima je želja da ih prepoznamo.

>

Moj otac Stevo i moj stric Mirko rodili su se u Karlovcu, Mirko 5. travnja 1871. i Stevo 19. kolovoza 1875. Njihovi roditelji zvali su se Janko i Vicenza. On je bio Hrvat, a ona iz Tirola.

Nakon završetka osnovne škole, Mirko je učio za kartografa, a Stevo za farmaceuta. Na koncu školovanja obojica su postali inženjeri.

Mirko je, kao inženjer, radio na regulaciji vodostaja na Dunavu, izgradjući mostove i luke, dok je Stevo putovao morima i oceanima u službi ratne mornarice. U Orshovi, na granici sa Rumunjskom, Mirko je napravio preliminarni studij za energetsko korištenje kanjona tisućljetno poznatih Željeznih vrata, i iz Beča otišao u Rusiju gdje je izgradio most Aleksandar 3. na rijeci Nevi.

U Petrogradu Mirko je pohađao *Atletski klub* gdje se svakodnevno raspravljalо o događajima u Etiopiji, jedinoj državi koja je tada bila slobodna u čitavoj Africi. Mirko je bio športaš, i iz Rusije je otišao pješice do Pariza, osvojivši prvenstvo, čime je dobio na međunarodnoj reputaciji i što je potaklo braću Seljan da obidu čitav svijet pješice.

Odlučili su početi od Etiopije. Ukrali su se na brod prema Kairu i otišli u smjeru Cartuma, odakle su namjeravali proći čitav tok Nila, do njegovog izvora u Jezeru Tana, u srcu Etiopije. Međutim, engleski guverner ih je spriječio, rekvavši da bi ih derviši pogubili. Po povratku u Kairo, otišli su iskušati sreću u Somaliji.

Nakon što su prošli 450 km po pješčanom tlu, s preporukom zapovjednika Marchanda, koji je živio u Harari, bili su kraljevski primljeni kod Ras Makonena, osvojivši ih svirkom svojih instrumenata (Mirko je bio odličan klavirist, a Stevo flautist). Potom su Mirko i Stevo krenuli za Adis Abebu, u velikoj delegaciji, na poziv Negusa.

Trebali su se pobrinuti za određivanje granica s Kenijom, gdje se očekivao dolazak jedne engleske komisije, te i modernizirati vojsku u toj državi. U službi Negusa mogli su ostati koliko su htjeli. Takav je bio dogovor.

Započeli su posao vježbajući osobnu gardu Menelika i nakon šest mjeseci bili su imenovani guvernerima južnih pokrajina između Gamo i Kafa, do Jezera Rudolfo (Turkana), uz rijeku Omo i do granice s engleskom Somalijom. Kad su tamo dospjeli osnovali su grad Seljanville. Zemljama koje su bile pod njihovom upravom vladalo je blagostanje i narod ih je volio. Vojnicima se nije svidjela vojnička disciplina. Naučeni da jašu u skupinama, više su vjerovali svojim kopljima i štitovima negoli puškama. No, voljeli su vježbe i ubrzo su shvatili da slušajući zapovjed mogu brže promjeniti smjer kretanja. U početku su Seljanovi uspjeli ustrojiti tek malu, ali hrabru grupu naoružanu repetirkama. U njihovom okruženju bilo je neposlušnih plemena, a na drugoj strani jezera Turkane, Englezi su pucali više negoli u Trafalgarskom ratu.

Nakon toga su osnovali bataljon. Negus je bio tako zadovoljan da ih je imenovao banom i podbanom od Turkane, te ih odlikovao *Velikim Solomonovim križem*.

Od 1899. do 1902. zlo koje se zvalo *Boeresov rat* doprlo je do pokrajine Boran, na zapadnoj strani jezera Turkana. Stotinjak ratnika je palo. Potoci krvi su tekli zemljom, a jaci siročadi i udovica prelazili granice. Prevarivši englesku stražu, dva boereska poslanika (nizozemska) uspjeli su doći do Seljanvillea upozoravajući da Englezi žele zauzeti njihovu pokrajinu, a kako je ona bila od strateškog značaja za Nizozemce, oni su nudili ogroman novac za vojnu podršku pod zapovjedništvom Mirka i Stevana.

Na prijedlog francuskog konzula, gospodina Rouxa, za bolju obranu južne pokrajine, pod Seljanovom vladavinom, oni su se trebali diplomatski postaviti kako ne bi potakli sumnje u Engleza. Trebali su zatražiti dopuštenje od Negusa da odu u Hrvatsku zbog porodične ostavštine, kojom bi kupili oružje, oslobođeno carinskog poreza, u Đibutiju.

Negus je smatrao Seljanovu ponudu *božjim darom*, a Saint-Etiene je, u Parizu, odredio da Stevo primi u Adenu oružje za Etiopiju, dok je Mirko držao konferencije kako bi potpomogao mir u Vereningingu.

Planovi su uspješno provedeni, Seljanova je pokrajina obranjena i Negus je bio zadovoljan. Ali Seljanovi su dospjeli na crnu listu kolonizatora. Trebalo je otići i šutjeti, bili su u opasnoj igri, premda je to za njih bila svakodnevница.

Braća Mirko i Stevo odlaze tako u Etiopiju, 1899., i tijekom 3 godine službuju kod Negusa Menelika, organiziraju vojsku, utvrduju granice i istražuju doline oko Omo i Turkana, u Great Rift Valleyju.

Dakle, sada smo predstavili Mirka i Stevu Seljan. Bili su idealisti i prijatelji inženjera koji su gradili *Panamski kanal*. Takoder su sanjali kako ostvariti važno djelo za čovječanstvo,

te su zbog toga došli u Latinsku Ameriku. Htjeli su spojiti Atlantik s Pacifikom cestovnim putem i riječnim plovnim putem, što su nazvali *Marš prema Zapadu*.

U travnju 1903. došli su iz Lisabona u Rio de Janeiro, od kuda su nastavili za Santos i popeli se uz Serra do mar do Sao Paola, i preko Sorocabe i Itapetininge došli do Capao Bonito, u Serra do Paranapiacaba, kolijevku rijeke Parana-panema. Nastavili su do Apiai, Itapeva da Faxina i Itarare.

Uz rijeku Itarare bili su smješteni gradovi Itaporanga, Faxina i Piraju. Prešavši Paranapanemu došli su do Cerqueira Cesar, Pedro de Turvo i Campos Novos, gdje su nastavili preko farme *Mirante* sve do izvora rijeke Aguapei.

U Platina, 10. rujna 1903, Mirko je nacrtao kartu koja je obuhvaćala nepoznatu indijansku zemlju plemena Coroados, između rijeke Aguapei, Paranapanema i Parana, od kuda su nastavili preko rijeke Ivinheima do Corumba. Od Corumba su se spustili preko Paraguaia do Assunção, i u prvim danima 1904, nastavili su prema *7 Quedas* rijekom Parana. Bili su prvi koji su fotografirali vodopad *7 Quedas* koji je od velike važnosti za Brazil, budući da hidroelektrana na ovim vodopadima snabdjeva električnom energijom dio Brazilia i Paragvaja, nalazeći se na granici tih zemalja.

Cilj braće Seljan na početku puta po Brazilu bila je idealistička nakana da spoje Atlantik sa Srebrnim Porječjem u tom *Maršu prema Zapadu*. Kasnije je brazilska vlada ostvarila *Marš prema Zapadu* koristeći mnoge karte koje su izradili braća Seljan.

Seljanovi su završili svoje istraživanje *Marš prema Zapadu*, tj. od Atlantika do granica, što je pridonjelo boljem povezivanju Brazilia sa susjednim državama u Južnoj Americi, donijelo komercijalne povlastice i potaknulo razvoj civilizacije.

Ostvarili su svoj san sami osnovavši instituciju pod nazivom *Hrvatska znanstvena misija*. Imali su sredstava jer su izradili na poslovima u Abissiniji i Europi, gdje su održavali predavanja i pisali knjige i članke za novine i časopise. Velikodušno su ponudili svoje studije i karte brazilskoj vladi.

Zatim su htjeli potaknuti promet na graničnim područjima Brazilia spajanjem rijeke Prata sa Amazonijom, plovnim putom i željeznicom, spajavši, kada je to bilo potrebno, rijeke i pritoke. Raskrčivši putove kroz šume, prošli su Brazil od sjevera do juga da bi ostvarili svoj plan. Dobili su podršku guvernera Mato Grossa, koji je potpisao ugovor s *Hrvatskom znanstvenom misijom*, ugovor koji je usvojen u *Gradskoj vijećnici*. Evo sažetka tog ugovora:

1. Otvoriti put od Cuiabá do Santaréma između rijeka São Manoel i Xingu.
2. Započeti radove u prvom tromjesječju 1906. godine.

3. Predati vladi topografski plan, kartu i izvješće o prijedjenom području.

4. Tehničku opremu, fotografski materijal i lijekove finančira *Hrvatska Misija*.

5. Deset ili dvanaest naoružanih ljudi, magarce za tovar i alate financira vlada.

6. Vlada će predati šest *sesmarias* (površina zemljišta koja se daje kolonizatoru) od 13.068 hektara svaka, na mjestima koje *Misija* odredi, navodeći za što joj treba zemljište. Bilo je to za hrvatsku kolonizaciju.

7. *Sesmarias* se mogu koristiti u industrijske svrhe, za uzgoj stoke ili iskorištavanja rudnika, već prema tome što odgovara vlasniku.

8. *Misija* će imati za vodu gospodina Mirka Seljana, a u slučaju da on umre ili se razboli, njegovi su zamjenici gospodin Stevo Seljan i dr. Francisco Pammer.

Mirko i Stevo htjeli su spojiti rijeke Rio da Prata i Amazonas, kroz Mato Grosso, kako bi poboljšali povezanost između sjevera i juga države i kako bi pronašli dobru zemlju za slavensku kolonizaciju.

Seljanovi su bili dvostruko potaknuti, zbog posla i zbog toga što je Brazil predstavljao obećanu zemlju, i oni su htjeli pronaći mjesto za hrvatsku koloniju.

U Cuiabai su pripremili ekspediciju od 15 indiosa, 14 vojnika 45 životinja za tovar. Osim istraživanja područja i opisivanja njegovih prirodnih karakteristika, izvješća i karte bi utvrđivale mjesta za postavljanje cesta i željeznice između Teles Pires i Xingua, od Cuiaba do Santarema, spajajući Srebreno Porječe s amazonskim. Područje kojim su trebali proći nije imalo nikakovih oznaka, bile su to nepoznate zemlje.

Od Cuiaba su krenuli 25. ožujka 1906. godine. Prema ugovoru rad je trebao početi prije 1. travnja. Započeli su s etnografskim i geografskim istraživanjem područja, i uz rijeku Cuiaba došli do Vale do Sao Manoel ili Teles Pires. Ekspedicija je bila u jeku svoje aktivnosti kada ih je okružila vojska, 10. svibnja 1906., i zaplijenila sve što je kod njih našla, predstavnik vlade je službeno proveo konfiskaciju.

Podsetimo se da je Hrvatska znanstvena misija posjedovala osim specijalnog radnog materijala, tj. znanstvenih sprava i druge tehničke opreme, i ljudstvo. Imala je u svojoj službi 15 *indiosa borososa*, 14 naoružanih *caboclosa* i 45 životinja natovarenih oružjem, živežnim namirnicama, instrumentima i prtljagom.

General Rondon, koji je izvršio konfiskaciju, bio je prijatelj Seljanovih, no morao je obaviti svoju dužnost vojnika, budući je izbila revolucija u Mato Grossu, s namjerom da se smjeni vlada predsjednika Antonia Paesa, istog onog koji je potpisao ugovor s *Hrvatskom znanstvenom misijom*, i kojeg je *Nacionalna garda* branila.

Predsjednik države Mato Grosso, Antonio Paes de Barros, tzv. Toto Paes, sakrio se u šumi gdje je pronađen i ubijen udarcima noža. Njegove su posljednje riječi bile: »Nemojte me ubiti, ja sam ozlijeden«. Njegovim ubojstvom završila je revolucija. Vladavina Mato Grossa prešla je u ruke pobunjenika.

Revolucija je završila, ali je u državi Mato Grosso i dalje vladao nemir. Onemogućeni da nastave svoj rad, Mirko i Stevo su otišli za Petropolis, gdje se nalazio predsjednik Afonso Pena, budući da je brazilska vlada zaplijenila sva dobra *Hrvatske znanstvene misije*. Maršal Rondon ih je podržao, a brazilski predsjednik ih je uputio ministru obrane, Hermesu da Fonseca, koji ih je uputio ministru financija. Nakon dvije ili tri godine teške sudske rasprave, uz pomoć austrijskog konzulata, odšteta od 200.000 funti smanjena je na 2.780.

Završili su snovi o hrvatskoj kolonizaciji. Nije uspio projekat koji je trebao spojiti južni i sjeverni Brazil. Tek 1977. otvorena je prva dionica autopiste Cuiaba-Santarem, sa samo 500 km asfaltirane ceste, to jest od Cuiabe do Sinope, prema potrebnih i 747 km čitave ceste. Nacrt nisu napravili Seljanovi, ali su mnoge njihove karte bile korištene, kao u početku pokreta *Marš prema Zapadu*, koji je i omogućio izgradnju Brazilije.

Mirko i Stevo bili su inženjeri, Mirko specijalist za rijeke a Stevo za oceanografiju, obojica su bili i geolozi. Nakon otkazivanja projekta za Mato Grosso, Seljanovi su se vratili u Europu, i zbog toga jer su u kontaktima sa indijanskim plemenima sakupljene materijale uvek darivali muzejima.

Godine 1907. ostali su neko vrijeme u Europi, održavajući tribine i sređujući materijal poslan *Etnografskom muzeju* u Zagrebu. U veljači 1908., Stevo se iskrcao u Belem do Para, gdje je prihvatio ponudu za geološko istraživanje u Amapai.

27. veljače već je bio u Igarape do Lago, sa svojom ekspedicijom koja se kretala prema sjeveroistoku, uz rijeku Laranal. Nakon 12 km, došli su do oblačne Serra de Tumucumaque i pronašli ostatke drevne indijanske naseobine. Probijajući se kroz gustu šumu sakupili su fragmente zemljanih čupova, jedan golemi željezni luk i nekoliko strijela.

»Ovdje je njihovo groblje«, upozorio ih je vodič.

Dva metra u dubinu, između pijeska i gline, jedna urna od 1,25 m, hermetički zatvorena poklopcom od pećene gline, sadržavala je mnoštvo kostiju. Na dnu poklopca bio je lik naoružana ratnika, a na udubljenom dijelu pogrebne žare životinje i ptice probodene strijelama. »Prema mojoj procjeni, bilo je to nemoguće ponijeti, zatvorili smo urnu ponovo, hermetički«. U njoj je Stevo ostavio napisano: »Requiescat in pace! 1. ožujka 1908.«. Ta je misija trajala do ožujka 1908. Evo jednog odlomka iz njegovog dnevnika: »Moja je misija završena. Uz rijeku Branco došli smo do Maraca i bez drugih

otkrića stigli do Marzagao. Da je moja misija otkrila rudnike bogate zlatom, zapovjednik koji me je poslao bio bi zadovoljniji. No, tamo sam pronašao vrijednije stvari, željezo i naftu. Neće proći puno vremena, a u ovim, još nepoznatim krajevima, dizat će se peći i snažne bušilice otkrit će dragocjeno gorivo što leži u ovom tlu...«, Moj je otac imao pravo, danas je nafta uistinu jedno od bogatstava Brazila.

On je završio svoj dnevnik pišući: »1. ožujka ukrcavam se na brodić Goiaz, iz Loide Brasileiro za Rio de Janeiro. Tamo me čeka moj brat Mirko. Prošla je godina dana kako smo razdvojeni, putujući svaki u različitim pravcima«.

Cesta BR-165, nekadašnji san Cuiaba-Santarem, od 500 km, omogućila je danas smještanje Gleba Celeste, u županiji Chapada dos Guimaraes, od Cuiabe do razdvajanja sa rijekom Para. Ta Gleba (s farmama od 100 ili 1000 hektara) obuhvaća pritoke rijeka Teles Pires i Tapajos, na području od 400.000 hektara, uz još drugih 600.000 hektara, to je cjelina od milijun hektara. Bila je to jedna od mogućih parcela zemlje za hrvatsku kolonizaciju.

U proljeće 1911., Seljanovi su osnovali *Croatian Stock Cia*, sa sjedištem u Limi, i potpisali ugovor s peruanskom vladom o izgradnji ceste koja bi spajala Alto Peru i Amazonas. Nakon potpisivanja ugovora zatražili su finansijsku podršku od EEUU.

Od studenog 1911. do srpnja 1912. posjećivali su hrvatske i slavenske zajednice, održavajući predavanja i glazbene koncerte za useljenike *Novog Sviljeta* (SAD).

Po povratku u Peru pripremili su ekspediciju. U rujnu 1912., razdvojili su se u Callao. Stevo je otišao za Čikago i zabilježio:

»Otisnuli smo se iz Porto de Callao. Ja u civilizaciju, a on za idealom progresa čovječanstva, zašavši u gustiš nepoznate peruanske šume«. Ekspedicija je bila podijeljena u dvije skupine. S jedne strane, Mirko i O'Higgins, predstavnik američke korporacije, a s druge, inženjer Leczana, i nekolicina indiosa; O'Donnell, američki inženjer, bio je član druge skupine. Seljanova skupina kretala je preko Huaybambe i Hualage za Payaten, posljednje civilizacijsko utočište, kroz peruansku prašumu. Prva i druga skupina dogovorile su sastanak u Pachizzi, za prosinac 1912. Leczana se nije pojavio i Mirko se vratio da ga potraži, nestavši i on i njegov pratilac.

Tragičnu smrt istraživača Mirka Seljana opisao je Stevo u svojoj knjizi *Istraživalačka putovanja dvojice Jugoslavena po Brazilu i susjednim republikama*, objavljenoj u Ouro Preto, 1919. U tom izlaganju, moj otac spominje vijest koja se pojavila u časopisu *Wide World* i službene bilješke peruanskog arhiva, prema kojima je misija koja ih je pošla tražiti pronašla jednu pećinu i kosti. Nije bilo moguće identificirati ih kao Mirkove ili njegova pratioca.

Nakon toga, Stevo Seljan se više nije vraćao u Europu.